tose vietoje, 10–15 cm gylyje, aptiktas akmeninis grindinys, datuojamas XX a. pradžia. Šurfe 2 po šiuo grindiniu rasta moneta – 1899 m. Nikolajaus II kapeika.

Visuose šurfuose 40–45 cm gylyje fiksuotas tamsiai pilkos žemės horizontas (sluoksniai 5–6) pagal aptiktus radinius datuojamas XVII–XIX a. Šiame horizonte maždaug 60 cm gylyje aptikta biloninė moneta – Rygos Kristinos Augustos Vazos (1632–1654) šilingas. Be minėtų monetų, horizontuose 4–5 aptikta ir kitų radinių – XVI a. IV ketvirčio – XIX a. būdingos buitinės juodosios keramikos fragmentų.

Surinkti archeologiniai duomenys rodo, kad Jono Pauliaus II gatvėje kultūrinis sluoksnis formavosi ilgą laikotarpį – nuo XVI a. II pusės ar pabaigos iki pat šių dienų, veikiant neintensyviai antropogeninei įtakai. XX a. šioje gatvės dalyje didesni žemės judinimo darbai nebuvo vykdomi. Tirtoje vietoje veikiausiai nuo pat miestelio susikūrimo buvusi gatvės linija neužstatoma pastatais. Ir nors teritorija yra visai šalia miesto branduolio, buvusios turgaus aikštės, visgi greičiausiai tai buvo periferinė gatvė, kurioje žmogaus veiklos požymių nepastebėta. Sprendžiant iš šurfe 2 aptiktų medinės tvoros fragmentų, dabartinės gatvės vietoje buvusi sklypo riba. Taigi, gatvė turėjo būti gerokai siauresnė nei yra šiuo metu. Galbūt šis faktas ir nulėmė jos menką urbanistinį panaudojimą.

Jono Pauliaus II Street

In 2011, three test pits (a total of 4.5 m^2) were excavated during a field evaluation in a 120 m long segment of Jono Pauliaus II Street in Eišiškės (S Lithuania). A 1–1.1 m thick cultural layer, with a 17th–19th-century bottom part that was 50–60 cm thick, was discovered in the street. Fragments of a wooden fence, a 17th-century Riga shilling, and blackware were found.

JONIŠKIS

Ernestas Vasiliauskas

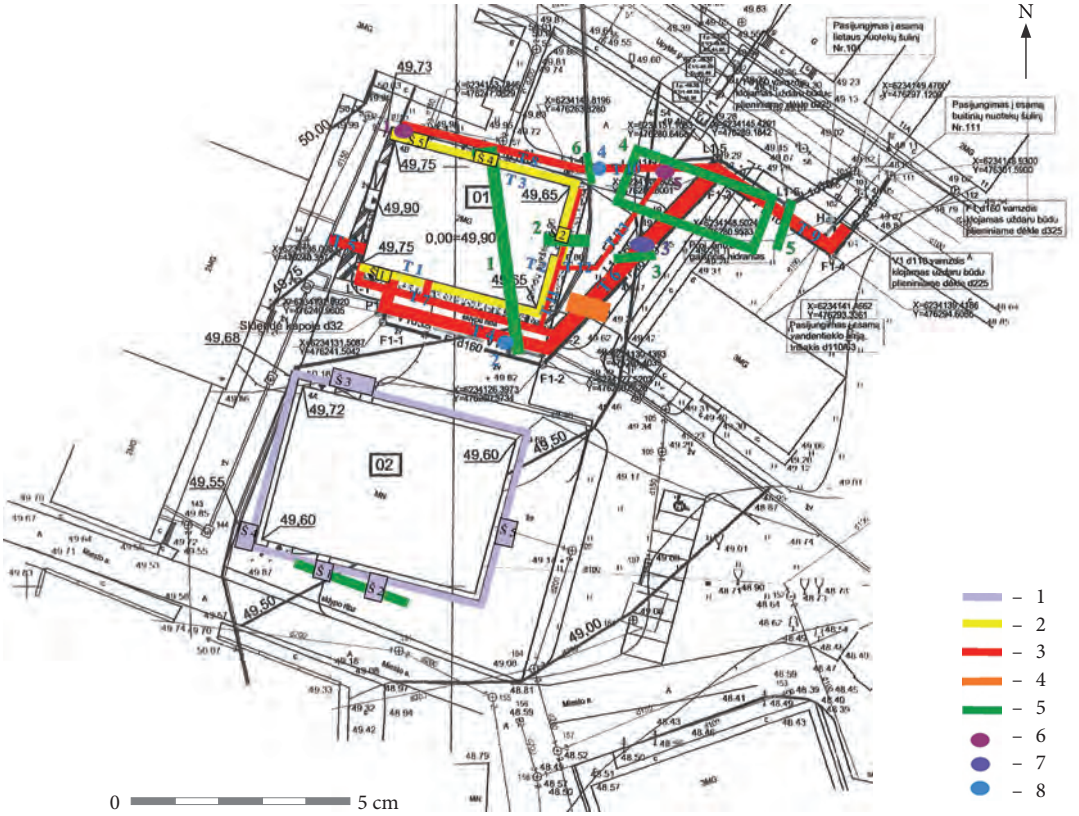
Miesto aikštė 4B

2011 m. keliose Joniškio senojo miesto (A1901, UK 30329) vietose – Miesto aikštėje 4B (iškastos 9 trasos, ištirtas ir žvalgytas bendras 192 m^2 plotas) ir Medžiotojų g. 1 (žvalgytas 1,1 m^2 plotas, sluoksniai suardyti) JIKM atliko žvalgomuosius tyrinėjimus ir žvalgymus.

Tęsiami tyrinėjimai **Miesto aikštėje 4B** (Raudonosios sinagogos aplinkoje, vandens, kanalizacijos, lietaus nuotekų, šiluminės, elektros trasų vietose) suteikė papildomos informacijos apie tuometinės turgaus aikštės R dalies sklypų užstatymo raidą XVI–XIX a. Su 2010 m. tyrinėtu 58,4 m^2 plotu (*ATL 2010 metais*, Vilnius, 2011, p. 318–331) per 2 tyrinėjimų sezonus (2010–2011 m.) buvo ištirtas bendras 250,4 m^2 plotas. Tranšėjų 4–13, atidengtų pamatų 1–6 ir duobių 2–5 numeracija tęstinė nuo 2010 m. (1 pav.).

Greta esančios Baltosios sinagogos, XVII–XVIII a. stovėjusios rotušės vietos aplinkoje, Miesto aikštėje 4A, 2006 m. ištirtas 32 m^2, žvalgytas bendras 80 m^2 plotas (*ATL 2006 metais,* Vilnius, 2007, p. 283–287), 2007 m. ištirtas 1,5 m^2 plotas (žr. *ATL 2007 metais,* Vilnius, 2008, p. 327). Taigi, Miesto aikštėje, 4A–B sklype per 4 tyrinėjimų sezonus ištirtas ir žvalgytas bendras 363,9 m^2 plotas (1 pav.).

Minėtos Raudonosios sinagogos aplinkoje 2011 m. po storoku supiltiniu XX a. II pusės sluoksniu, nuo 60–100 cm (trasos 5, 6, 9, 10)

1 pav. Tirtų plotų 2006–2011 m. Miesto aikštėje 4B situacijos planas: 1 – 2006 m. tyrinėtos vietos; 2 – 2010 m. tyrinėtos vietos; 3 – 2011 m. tyrinėtos vietos; 4 – plytų grindinio fragmentas; 5 – pamatai; 6 – XVII a. ūkinės duobės; 7 – XVIII–XIX a. ūkinės duobės; 8 – XIX–XX a. ūkinės duobės.
E. Vasiliausko brėž.

Fig. 1. Situation plan of the areas excavated during 2006–2011 at Miesto Sq. 4B: 1 – in 2006 excavated area; 2 – in 2010 excavated area; 3 – in 2011 excavated area; 4 – a fragment of the paving; 5 – foundations; 6 – 17th-century storage pits; 7 – 18th–19th-century storage pits; 8 – 19th–20th-century storage pits.

iki 1,5–1,64 m gylyje (trasos 4, 10) aptikti nesuardyti 14–70 cm storio neintensyvūs kultūriniai sluoksniai su XVI–XIX a. radiniais. Tai plytos (dalis buvo su prikibusiu kalkių skiediniu), geležinės kaltinės vinys, durų vyrio dalis, olandiškų čerpių fragmentai, lipdyta, apžiesta ir žiesta kaimiška (2–3 pav.), žiesta oksidacinė glazūruota ir neglazūruota (4–5 pav.), XIX a. juodoji (6 pav.), fajanso keramika (dalis su užrašu „Кузнецова“ (M. Kuznecovo fabrikas Rygoje įsteigtas 1843 m.), XVII–XIX a. I pusės puodyninių (apvalia ir kvadratine anga) ir plokštinių, karnizinių glazūruotų ir neglazūruotų koklių (XVIII a. pabaigos – XIX a. I pusės augaliniais ir geometriniais motyvais) fragmentai, 3 variniai Jono Kazimiero Vazos 16?? m. šilingai, balto kaolino pypkės kotelis, XVII–XIX a. geležinio pentino dalis, XVIII a.

0 5 cm

2 pav. XVI–XVII a. lipdyto puodo dalis. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 2. Part of a 16th–17th-century hand built pot.

0 10 cm

3 pav. XVI–XVII a. apžiestas puodas. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 3. A 16th–17th-century partly thrown pot.

0 5 cm

4 pav. Žiestos glazūruotos lėkštės dalis (XVIII a. pabaiga – XIX a. I pusė). E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 4. Part of a glazed hand thrown plate (late 18th – first half of the 19th century).

0 10 cm

5 pav. Žiestos lėkštės dalis (XVIII a. pabaiga – XIX a. I pusė). E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 5. Part of a hand thrown plate (late 18th – first half of the 19th century).

0 5 cm

6 pav. Juodosios keramikos puodynės šukės (XVIII a. pabaiga – XIX a. I pusė). E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 6. A blackware potsherd (late 18th – first half of the 19th century).

pabaigos – XIX a. I pusės stiklinių dugnai bei vyno butelių šukės (vieną pavyko rekonstruoti, jo aprašymas pateiktas žemiau) (7 pav.), XVII a. II pusės stiklinio buteliuko nuo vaistų (?) apskritas dugnas.

Tarp kitų XIX a. pabaigos – XX a. pradžios radinių minėtini trasoje 10, ūkinėje duobėje 4 (1, 8 pav.) surinkti Odesos (9 pav.), Rygos (3 pavyzdžiai), Šiaulių „Gubernijos“ (rudo (10 pav.) ir skaidraus stiklo butelių pavyzdžiai) bei kitų tiksliau nenustatytų (2 pavyzdžiai) alaus daryklų skaidraus ir rudo stiklo butelių šukės (iš viso keli šimtai) (11 pav.), stiklinės dalis, kaulinė saga su 4 skylutėm. Buteliai buvo su užrašais „[...] WEST/ [...]MANN“, su kakleliu, ant kurio užmautas keraminis kamštelis su užrašu „+ AKTIEN DES F. GLASINDUSTRIE/ DRESDEN“; „*ОБЩЕСТВО/ ПИВОВАРЕННОЙ/ ПРОМЫШЛЕННОСТИ/ ВЪ РИГЪ/ НЕПРОДАЕТСЯ*“; „ШВЕ[...]“; „[...]АР ЗАВОД“; „ОДЕС. ПИВ. ЗАВОДА/ БЫВШ. В. САНЦЕНБАХЕРЪ/ ОДЕССА“, ant dugno – „1/20 B/ KK“ (9 pav.); „P. КУННСТ-МАННЪ“, ant dugno – „1/20 B/ KK“; „[...] СОБСТВЕННОСТЬ ЗАВОДА [...]“; „ПАРОВОЙ ПИВОВАРЕННЫЙ ЗАВОДЪ/ „ГУБЕРНІЯ“/ ГРАФ А. В. ЗУБОВОЙ“, ant dugno – „20“; „*ПАРОВОЙ ПИВОВАРЕННЫЙ ЗАВОДЪ/ „ГУБЕРНІЯ“/*

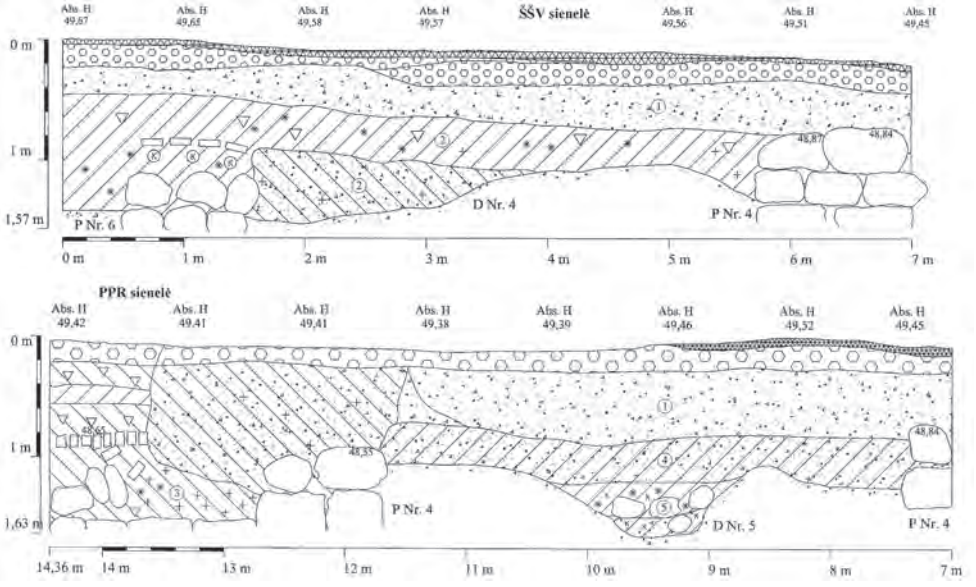

7 pav. Stiklinis butelis (1815–1830 m.). E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 7. A glass bottle (1815–1830).

8 pav. Trasos 10 ŠV ir PR sienelės: 1 – XX a. II pusė, 2 – XIX a. pabaiga – XX a. pradžia, 3 – griuvenos, 4 – XVII–XIX a., 5 – XVI–XVII a., K – keramika, Ⓚ – kabelis. B. Vitkutės brėž.

Fig. 8. The NW and SE walls of trench 10: 1 – second half of the 20th century, 2 – late 19th – early 20th century, 3 – rubble, 4 – 17th–19th-century, 5 – 16th–17th century, K – ceramics, Ⓚ – cable.

ГРАФ А. В. ЗУБОВОЙ“, ant dugno – „А 1/20 Б“ (10 pav.); „ПИВОВАРЕННЫЙ ЗАВОД ВАЛЬДШЛЕСХЕНЪ/ ВАЛЬДШЛЕСХЕНЪ СОБСТВЕННОСТЬ/ РИГА ЗАВОДА“, ant dugno – „К 1/20 К“). Butelių šukių užkasimo laikas duobėje, sprendžiant pagal Šiaulių „Gubernijos“ alaus daryklos butelius, turėtų būti XIX a. pabaiga – XX a. pradžia. Jis sutampa su sinagogos atstatymo laikotarpiu – 1911 m. Yra žinoma, kad 1890–1913 m. daryklą valdė grafienė Aleksandra Zubova (1840–1913), 1890 m. jame įrengta pirmoji garo mašina. 2010–2011 m. alaus butelių radiniai liudija Joniškyje amžių sandūroje vartoto alaus rūšis ir kilmės geografiją – Šiauliai, Ryga, Bauskė, Odesa bei kitos Rusijos imperijos vietovės, Vokietija. Šie radiniai priskiriami šalia XVII–XVIII a. stovėjusios rotušės (Miesto aikštė 4A), sodybų su 2–3 mediniais ir 2 mūriniais pastatais bei XIX a. statytų sinagogų laikotarpiams.

Tyrinėtose vietose aptikti XVI–XIX a. objektai (1, 8, 12–14 pav.): trasose 4, 6, 9, 10–6 pamatų, krautų iš akmenų (dalis jų su prikibusiu kalkių skiediniu), atkarpos, trasoje 6 – plytų grindinys, trasose 6, 10 – ūkinės duobės 3–5, o trasoje 4 – duobėje 2 užkasti II Pasaulinio karo laikų sprogmenys (rusiškos granatos), automatas, kastuvo darbinė dalis (13 pav.).

Trasose 6, 9, 10 pavyko nustatyti XVIII a. pabaigoje – XIX a. I pusėje (pagal žemiau aprašytą stiklinį butelį jo chronologiją galima susiaurinti – 1815–1830 m.) statyto mūrinio pastato 4 pusrūsio dydžius – 17,2x8,2 m, vidaus patalpos buvo iki 6–6,2 m pločio, orientuotos Š–P (10–190°) ir R–V (110–290°) kryp-

0 5 cm

9 pav. Odesos alaus daryklos stiklinio butelio dalis. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 9. Part of glass bottle from an Odessa brewery.

10 pav. Šiaulių „Gubernijos“ alaus daryklos stiklinio butelio dalis. E. Vasiliausko nuotr.

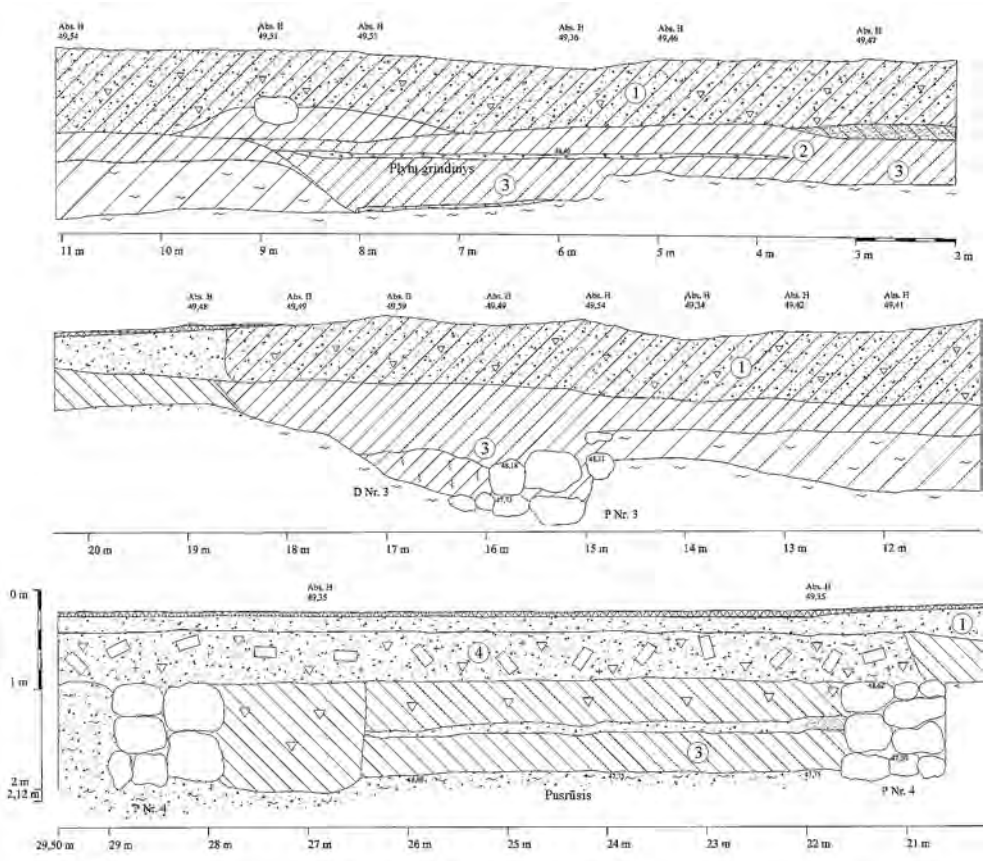
Fig. 10. Part of glass bottle from Šiauliai Gubernija Brewery.

11 pav. Stiklinių butelių dalys. E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 11. Parts of glass bottles.

0 10 cm

12 pav. Trasos 6 PR sienelė: 1 – XX a. II pusė, 2 – XIX a. I pusė, 3 – XVIII a. pabaiga – XIX a. I pusė, 4 – griuvenos. B. Vitkutės brėž.

Fig. 12. The SE wall of trench 6: 1 – second half of the 20th century, 2 – first half of the 19th century, 3 – late 18th –first half of the 19th century, 4 – rubble.

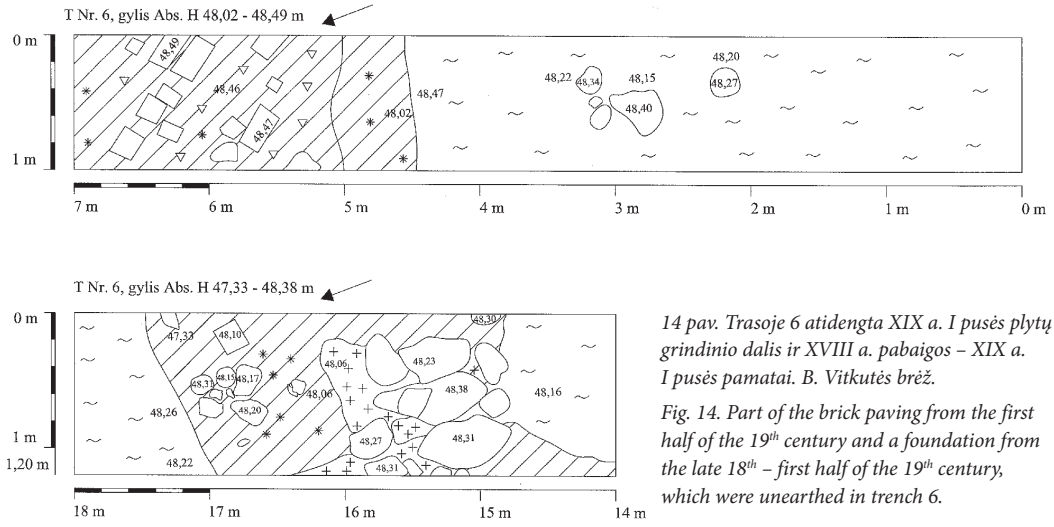
13 pav. Trasoje 4 atidengti XVIII a. pamatai ir duobė 2 su sprogmenimis (V pusėje). E. Vasiliausko nuotr.

Fig. 13. An 18th-century foundation and pit 2, which contained explosives. Both objects were unearthed in trench 4 (W side).

timis, šoniniais fasadais prie gatvės (1, 8, 12 pav.). Pamatai sumūryti iš 15x11, 19x13, 26x23, 28x23, 25x22, 30x27, 28x24, 34x14, 34x24, 36x24, 36x25, 36x27, 40x32, 40x36, 45x33, 46x27, 47x31, 48x35, 52x37, 53x43, 54x34, 58x34, 58x53, 65x36, 68x40, 74x60 cm dydžio netašytų akmenų su prikibusiu kalkių skiediniu. Jų aukštis – 60–88 cm (H_{abs} 48,80–47,83 m), plotis – 95–100 cm. Virš jų buvo 45–56 cm storio griuvenų sluoksnis su 30x15,5x 6,8, 29,4x14,8x6,5, 30x14,6x6,3 cm dydžio raudonomis plytomis bei jų nuolaužomis.

Užklojus menamas šios pastato pamatų linijas matyti, kad jis šiek tiek nukrypęs nuo Upytės gatvės ašies. Tam galėtų būti 2 paaiškinimai: 1) pastato kampai gali būti ne statmeni – smailūs; 2) krypčiai koreguoti reikia platesnių tyrinėjimų. Jo nugriovimo data tiksliau nenustatyta. Kadangi ant pastato griuvenų iškart buvo užpiltas aikštelės dangos sluoksnis, galima manyti, kad pastatas buvo nugriautas XX a. II pusėje (?). Ikonografinė medžiaga iš šio Upytės gatvės kvartalo fragmentiška. 1930 m. nuotraukoje matyti, kad šioje vietoje užstatymo nebuvo. Tačiau 1944 m. rugpjūčio 4 d. vokiečių karo aviacijos (*Luftwafen)* darytoje Joniškio aeronuotraukoje lyg ir galima įžiūrėti dar nenugriautą statinį (15 pav.).

Šiame pastate, virš įžemio, H_{abs} 47,73–47,75 m gylyje, atidengtas 4–6 cm storio puvėsių sluoksnis – supuvusios grindų lentos. Įžemyje, H_{abs} 47,84 m gylyje atkasti 40x30, 60x24, 80x50, 70x60 cm dydžio plokšti akmenys. Panašu, kad šie akmenys pritaikyti niveliuojant lentinių grindų paviršių. Sluoksnyje virš puvėsių sluoksnio (H_{abs} 47,94–48,05 m) atidengtas 38 cm storio rudos, pilkos žemės sluoksnis (12 pav.) su radiniais – žiesta kaimiška, oksidacine glazūruota (4, 5 pav.) ir neglazūruota juodąja keramika (6 pav.), dubeninių ir puodyninių koklių, tamsiai žaliai glazūruotų plokštinių koklių ir jų kaklelių, karnizinių koklių fragmentais, negausiais gyvūnų kaulais, geležinėmis kaltinėmis vinimis, gausiomis tamsaus stiklinių butelių šukėmis, dengtomis patina (vieną butelį pavyko rekonstruoti) (7 pav.), langų stiklo šukėmis, stiklinės dalimi.

14 pav. Trasoje 6 atidengta XIX a. I pusės plytų grindinio dalis ir XVIII a. pabaigos – XIX a. I pusės pamatai. B. Vitkutės brėž.

Fig. 14. Part of the brick paving from the first half of the 19th century and a foundation from the late 18th – first half of the 19th century, which were unearthed in trench 6.

15 pav. Joniškio miesto centrinės dalies aerofoto 1944 m. su pažymėtais tyrinėtais pastatais. U. S. National Archives, 3886 – http://www.wwii–photos–maps.com/targetrussia/citynamesbeginningj/citynames–jabl–juss/slides/Janischken%20%20041.html [prieiga per internetą, žiūrėta 2011–04–08].

Fig. 15. A 1944 aerial photograph of the central part of the city of Joniškis with the excavated buildings marked.

Pastate rastas glazūruotas dubuo, surinktas iš 10 šukių (rekonstruotas penktadalis originalaus puodo). Profilis – briaunuotas, viduje dengtas žalia glazūra, papildomai dekoruotas baltų–gelsvų linijų ir bangelių kombinacija (4 pav.). Briauna smailėjanti, suapvalinta, palei priedugnį eina trikampio pjūvio briauna. Molio masės spalva ruda, su negausiomis priemaišomis. Angos skersmuo 27 cm, storis: briaunos – 9,5 mm, sienelių – 7–8 mm, dugno – 5 mm, priedugnio – 1,2 cm.

Kitas dubuo surinktas taip pat iš 10 šukių (rekonstruota pusė originalaus puodo). Profilis – išgaubtas, išorėje – briaunuotas, buvęs degtas oksidacinėje aplinkoje, viduje dekoruotas baltų linijų ir bangelių kombinacija (5 pav.). Briauna – suapvalinta, palei priedugnį eina smailėjanti briauna. Molio masė vientisa, spalva ruda. Angos skersmuo 31 cm, dugno skersmuo 13 cm, storis: briaunos – 9,5 mm, sienelių – 7–7,5 mm, dugno – 9,5 mm, priedugnio – 1,8 cm.

Žalsvo stiklo cilindro formos (7 pav.) butelis suklijuotas iš 47 šukių (rekonstruota keturi penktadaliai originalus butelio), jis dengtas žalsva–auksine patina. Kaklelis tarp briaunos ir petelių išplatėja, butelis 24,9 cm aukščio; kaklelio aukštis 8,8 cm, skersmuo 2,3–3,2 cm; skersmuo per vidurį 9,4 cm; storis: sienelių – 1,5–3 mm, briaunos – 6,5 mm.

Trasoje 4, 1,62–1,76 m gylyje (H_{abs} 47,94–48,20 m) atidengti XVIII a. mūrinio pastato pamatai 1, sudėti iš 55x40, 46x38, 44x32, 50x33, 63x?, 51x38, 33x32, 47x?, 48x33, 20x15, 18x17, 15x12, 15x16 cm dydžio akmenų su prikibusiu kalkių skiediniu. Jų plotis – 1,6 m. Pamatai orientuoti PR–ŠV (170–350°) kryptimi (1, 13 pav.). Jie gali būti susiję su 2010 m. trasoje 1 ir šurfuose 2, 4 atidengtais pamatais 1, 2. Šį teiginį patvirtina tiek fiksuotas panašus absoliutus jų aukštis – H_{abs} 48,00–48,27 m, tiek aptiktos prie akmenų prikibusios kalkės. Tokiu būdu šio pastato ilgis siektų daugiau nei 23–24 m, ŠV kampe būta priestatėlio, o Š pusėje – pusrūsio (1 pav.). Tačiau spėjamos R sienos pamatų tęsinys nebuvo aptiktas trasoje 6, dėl ribotos tyrimų apimties tiksliau nenustatyta pamatų 2 kryptis.

Trasoje 6, kv. 1–21, 93–106 cm gylyje (H_{abs} 49,39 m) atsidengė 14–48 cm storio neintensyvus juodos žemės kultūrinis sluoksnis (12 pav.). Kv. 1–6,5 rasta XVIII a. pabaigos – XIX a. I pusės žiesta kaimiška keramika, oksidacinė glazūruota, fajanso, porceliano, akmens masės, plokštinių koklių ir kaklelių fragmentai, puodyninių koklių šukės, tamsaus

ir skaidraus stiklo butelių šukės, langų stiklo šukės su patina, geležinės kaltinės ir fabrikinės vinys, odinės avalynės fragmentai, tiksliau nenustatyti geležiniai dirbiniai, varinis Jono Kazimiero šilingas, balto kaolino pypkės kotelis (H_{abs} 48,30 m), geležinio pentino dalis (kv. 6, H_{abs} 48,30 m), gyvūnų kaulai.

Kv. 3,7–8,8, 83–96 cm gylyje (H_{abs} 48,46–48,49 m) atidengtas 5,1 m pločio nurinkto raudonų plytų (sveikų dydžiai – 30,5x15x5,7, 30x15,3x7,1 cm, fragmentų – 5x6,8x?, 15x5,5x?, 18x6,2x?, 15x7x? cm) XIX a. I pusės grindinys. Jis geriau išliko kv. 7–8 R dalyje, kur buvo sudėtos plytos Š–P bei V–R (eglutės motyvu) kryptimis bei fiksuotas jų nuolaužų sluoksnis (plotis 1,7 m, storis 6–8 cm). Geriau išlikęs minėtas ruožas, orientuotas R–V (80–260°) kryptimi (1, 12, 14 pav.). Šis grindinys gali būti susijęs su senuoju sinagogos paviršiumi, nes 2010 m. tyrimų metu šurfe 2 nustatyta, kad cokolis šioje sinagogos pusėje daugiausiai užpiltas (per 1,3 m) ir baigiasi H_{abs} 48,60 m gylyje.

Kv. 5,6–8,6 po grindiniu atidengtas įgilinimas (12 pav.), kuriame rasta XVIII a. pabaigos – XIX a. I pusės žiesta kaimiška, oksidacinė glazūruota keramika, plokštinių koklių ir kaklelių fragmentai, puodyninių koklių šukės, tamsaus stiklo butelių šukės, skaidraus stiklo stiklinės dalis, langų stiklo šukės su patina, geležinės kaltinės vinys, odinės avalynės fragmentai, gyvūnų kaulai.

Kv. 14,8–16, H_{abs} 48,27–48,38 m gylyje atidengti XVIII a. pabaigos – XIX a. I pusės pamatai 3, sudėti iš 30x24, 30x28, 70x30, 50x33, 55x30, 35x20, 20x19 cm dydžio akmenų su prikibusiu kalkių skiediniu. Jų plotis 1,1 m, kryptis – R–V (100–280°). Šių pamatų ir plytų grindinio fragmento (kv. 7–8, H_{abs} 48,46–48,49 m) santykis su kitais objektas dėl ribotos tyrimų apimties tiksliau lieka nenustatytas. Tikėtina, kad jie galėtų būti susiję (t. y. priklausyti tai pačiai sodybai) su aukščiau minimu pastatu – pamato kryptis pastarajam (kaip ir trasoje 10, kv. 0,5–1,6, H_{abs} 48,53–48,57 m gylyje atidengtam) statmena, gylis panašus (1, 12, 14 pav.).

Į ŠR nuo šių pamatų, kv. 17–18, H_{abs} 48,10–48,26 m atidengtas įgilinimas – duobė 3, kurios turinį sudarė juoda žemė su degėsiais. Duobėje buvo pavienių 16x12, 17x15, 22x15, 20x18, 10x9 cm dydžio akmenų, 16x20x? cm dydžio plytos dalis su prikibusiu kalkių skiediniu, rasta keletas XVIII a. pabaigos – XIX a. I pusės žiestos oksidacinės glazūruotos keramikos, puodyninių koklių fragmentų, geležinė kaltinė vinis, gyvūnų kaulų. Jos plotis R–V kryptimi – 1,2 m (1, 12, 14 pav.).

Trasoje 10, kv. 7,4–11,7 po XX a. II pusės supiltiniais smėlio ir skaldos sluoksniais 62–67 cm gylyje (H_{abs} 48,60–48,75 m) konstatuotas 25–33 cm storio juodos žemės, maišytos su žvyru, sluoksnis (8 pav.) su negausiais XVII–XIX a. radiniais (žiesta kaimiška, oksidacine glazūruota ir neglazūruota fajanso keramika, tamsaus ir skaidraus stiklo butelių, langų stiklo šukėmis).

Po šiuo sluoksniu kv. 10, H_{abs} 48,28 m gylyje atidengtas įgilinimas (ūkinė duobė 5), kurio turinį sudarė juoda žemė su negausiais didesniais ar mažesniais degėsiais. Jame aptiktas 5–6 sudaužytų lipdytų ir apžiestų XVI–XVII a. tradicinės krašto keramikos puodų šukių lizdas (visiškai puodų rekonstruoti nepavyko) (1, 2–3, 8 pav.), keletas gyvūnų kaulų. Duobės dugne atidengti keli 29x12, 18x12, 38x19 cm dydžio akmenys. Duobės gylis siekė 46 cm (H_{abs} 47,82 m).

Duobėje rasto lipdyto puodelio dalis rekonstruota iš 3 šukių. Puodas buvęs degtas re-

dukcinėje aplinkoje, kiek pūstais šonais, kaklelis nežymiai atloštas (2 pav.). Molio masė išorėje ruda, pilka, viduje pilka. Priemaišos (iki 3 mm dydžio) tankiai pasiskirsčiusios. Puodo aukštis – 11,5 cm, angos skersmuo – 12 cm, dugno skersmuo – 9,5 cm, storis: sienelių – 6,5–7 mm, briaunos – 6 mm, dugno – 1 cm, priedugnio – 1,4 cm.

Kitas apžiestas puodas rekonstruotas (keturi penktadaliai originalaus puodo) iš 30 šukių. Puodas buvęs degtas redukcinėje aplinkoje, pūstais šonais, kaklelis nežymiai profiliuotas, briauna smailėjanti, su negiliu grioveliu (3 pav.). Ant dugno buvo prikepusio maisto likučių – baltymų, krakmolo, miltų (tyrimai atlikti LDM restauravimo centre). Molio masės spalva – ruda, pilka. Priemaišos (iki 1–4 mm dydžio) tankiai pasiskirsčiusios. Anga 23 cm skersmens, dugnas 19,5 cm skersmens, skersmuo ties peteliais 29,8 cm, aukštis – 22,8 cm, storis: sienelių – 1–1,1 cm, briaunos – 8,5 mm, dugno – 7 mm, priedugnio – 1,7 cm.

Labiausiai suardyti kultūriniai sluoksniai (XX a. II pusėje tiestų šiluminių trasų iš Raudonojoje sinagogoje veikusios katilinės bei apie 1980 m. statant buitinių paslaugų kombinatą) konstatuoti trasose 4, 8, iš dalies 9, kitose trasose radiniai daugiausia datuoti XVIII a. pabaiga – XIX a. Ankstyviausi XVI–XVIII a. sluoksniai konstatuoti trasose 4 (XVIII a. pamatai) ir 10 (XVI–XVII a. lipdyto ir apžiestų puodų šukių lizdas).

Įžemis – rudas molis, priemolis, žvyras pasiektas nuo 95–110 cm iki 1,58–1,74 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus (H_{abs} 47,75–48,71 m).

Apibendrinus 2006 ir 2010–2011 m. tyrinėjimų duomenis Joniškio sinagogų aplinkoje konstatuota, kad ankstyviausi XVII–XVIII a. datuojami kultūriniai sluoksniai yra išplitę sinagogų V pusėje ir teritorijoje tuometinės Turgaus aikštės link.

2011 m. tyrinėjimai papildė duomenis apie Joniškio urbanistinę raidą XVI–XIX a., pastatus (aptiktos kelių pastatų liekanos), sklypus. Pastebėta, kad 2010–2011 m. aptikti XVII–XVIII a. pastatų pamatai daugiausia orientuoti R–V (kaip ir aikštės V pusėje) (1 pav.), bet ne ŠV–PR kryptimis (taip, kaip dabar orientuoti Miesto aikštėje 4A–B ir gretimi Upytės gatvės sklypų statiniai). Tai leistų manyti, kad Joniškio Turgaus aikštė XVII–XIX a. I pusėje (iki sinagogų pastatymo ir sklypų perplanavimo aikštės PR dalyje) yra buvusi renesansinė (stačiakampio plano), bet ne radialinė. Šiam teiginiui patvirtinti ar paneigti būtini papildomi tyrimai Miesto aikštės 4A–B sklypuose.

Ankstyvų XVI–XVIII a. sluoksnių fragmentiška fiksacija (daugiausia Raudonosios sinagogos aplinkoje) aiškintina tuo, kad užstatymas daugiausiai koncentravosi Turgaus aikštės aplinkoje. Toks užstatymas užfiksuotas ir 1703 m. Joniškio miesto piešinyje (žr. *ATL 2010 metais*, p. 330, pav. 23). Kitose tyrinėtose ir žvalgytose trasose (6, 9, 10) į R nuo sinagogų fiksuoti negausūs ir vėlyvi radiniai aiškintini tuo, kad tose vietose yra buvę miestiečių sodybų kiemai, daržai arba ankstyvi kultūriniai sluoksniai. Kaip liudija trasų 6, 9, 10 (8, 12 pav.) tyrimai, kultūriniai sluoksniai prie Upytės gatvės buvo suardyti XVIII a. pabaigoje – XIX a. statant masyvius mūrinius ir medinius pastatus su pusrūsiais. Čia ir įžemis – žvyras, priemolis santykiniame gylyje fiksuotas sekliausiai – H_{abs} 48,00–48,71 m.

Surinkti radiniai saugoti perduoti į JIKM, keramika – restauruoti į LDM Restauravimo centrą.

Miesto Sq. 4B

In 2011, field evaluations were conducted at several locations in Joniškis (N Lithuania) Old Town: Miesto Sq. 4B (the excavation of a total of 192 m^2) and Medžiotojų St. 1 (the survey of 1.1 m^2 with destroyed layers).

A total of 250.4 m^2 (58.4 m^2 in 2010) has been excavated during two seasons (2010–2011) in Miesto Sq. 4B (in the vicinity of the Red Synagogue) (Fig. 1).

In 2011, intact 14–70 cm thick cultural layers with sparse 16th–19th-century finds were discovered at Miesto Sq. 4B under a fairly thick fill layer from the second half of the 20th century. The finds included bricks (some with adhering lime mortar), hand-forged iron nails, part of a door hinge, fragments of Dutch roof tiles, sherds of hand built, partly thrown, and thrown rustic (Figs. 2–3), thrown oxidation glazed (Figs. 4–5) and unglazed, 19th-century blackware (Fig. 6), and faience ceramics (some with the inscription '*Кузнецова*'), 17th – first half of the 19th-century 'pot-shaped' (*Topfkacheln*) (with round and square mouths), panel (*Blattkacheln*), and cornice (*Gesimskacheln*) glazed and unglazed stove tiles (with late 18th – first half of the 19th-century floral and geometric motifs), 3 copper John II Casimir 16?? shillings, a white kaolin pipe stem, part of a 17th–19th-century iron spur, glass bottle bases and wine bottle shards from the late 18th – first half of the 19th century (one of which was reconstructed) (Fig. 7), and the base of a small glass medicine (?) bottle from the second half of the 17th century. Shards (several hundred) of clear and brown glass bottles from Odessa (Fig. 9), Riga (3 specimens), Šiauliai *Gubernija* (brown (Fig. 10) and clear glass specimens), and other undetermined (2 specimens) breweries (Fig. 11) that were found together in storage pit 4 should be mentioned among the other late 19th – early 20th-century finds.

These finds came from the nearby town hall, which stood at Miesto Sq. 4A during the 17th–18th centuries, the neighbouring plots with two – three wooden and two masonry buildings, and from the construction of the synagogue in the 19th century (Fig. 15).

16th–19th-century objects were discovered at the excavated sites: segments of 6 stone foundations (some with adhering lime mortar) (Figs. 1, 8, 12–14), brick paving (Figs. 12, 14), and storage pits 3–5 (Figs. 8, 12, 14).

It was possible to determine the size of the masonry building erected in the late 18th – first half of the 19th century (On the basis of a glass bottle (Fig. 7), its chronology can be narrowed to 1815–1830) as 17.2 x 8.2 m with interior rooms up to 6–6.2 m wide (Figs. 1, 8, 12). A 4–6 cm thick layer of rotten floor boards was unearthed above the sterile soil in this building. A 38 cm thick layer of brown and grey soil with finds (Figs. 4–7) was unearthed in the layer above the layer of rot.

The 2011 excavations supplemented the data about the urbanistic development of Joniškis during the 16th–19th centuries and about its buildings (the remains of several buildings having been discovered). The fragmentary recording of the early 16th–18th-century layers (mostly in the vicinity of the Red Synagogue) should be explained by the fact that the city's development was concentrated mostly in the vicinity of Turgaus Square.

The small quantity of Modern Age finds recorded in the other excavated and surveyed trenches (6, 9, 10) (Figs. 8, 12) to the E of the synagogue should be explained by the fact

that the courtyards and gardens of the city's houses had existed at those locations or that the cultural layers near Upytės Street had been destroyed in erecting huge masonry and wooden buildings in the late 18th–19th centuries.

KAUNAS

Dainius Balčiūnas

Rotušės aikštė 13

Kauno senamiesčio 3 kvartalas yra vienas didžiausių jame. Iš Š pusės jį riboja Kauno pilies griova, iš V – Santakos parkas, iš P – Santakos gatvė, o iš R – Muziejaus gatvė. Iki XVIII a. kvartalą į 2 dalis skyrė Bernardinų gatvelė, kurios V pusėje buvo Bernardinų vienuolynas ir jam priklausančios valdos, o R – miesto valdos. Kvartalo PR dalyje, miesto valdose, istoriko Jurgio Okso duomenimis, galėjo būti 8 posesijos, orientuotos R–V kryptimi.

Pastatas Muziejaus g. 13 yra kvartalo PR dalyje, Rotušės aikštės ir Muziejaus gatvės sankirtoje. Istoriniuose šaltiniuose dabartinis pastatas pavadintas Siručio rūmais. Šis Kauno seniūnas suformavo savo valdą kvartalo 5 P posesijų vietoje XVIII a. viduryje. Rūmai pastatyti ant 4 sklypų. Š dalyje stovėjo medinis pastatas, priglaustas prie mūrinio, piečiau – 2 mūriniai suglausti namai, tarp namų porų buvo laisvas tarpas. Abu P namai pateko į naujųjų rūmų P rizalitą, į Š stovėjęs namas pateko į centrinę rūmų dalį. Š dalyje stovėjusio medinio namo vietoje pastatytas rūmų Š rizalitas. Likęs tarpas tarp pastatų panaudotas įvažiavimui iš aikštės į kiemą. Be pagrindinių rūmų, valdoje dar stovėjo oficina, arklidė, vežiminė ir svirnas. Po S. Siručio mirties jo našlė pastatus pardavė Starodubo seniūnui J. Chrapovickiui. Šis rūmus rekonstravo, užmūrydamas įvažiavimą fasado centre. Jo vietoje įrengtas naujas klasicistinis įėjimas. Vėliau, statant Kauno tvirtovę, rūmuose buvo įsikūręs 3-iojo tvirtovės pulko štabas, karininkų butai. P dalyje esanti valda priklausė Kauno pirkliams M. Gandinui ir N. Natansonui. Jų valdoje prie rūmų PR kampo 1903 m. sklypo plane parodytas vienaukštis mūrinis pastatas. 1909 m. poetas J. Mačiulis-Maironis, tapęs dvasinės seminarijos rektoriumi, Kaune nupirko rūmus ir žemės valdą. Tapęs savininku, netrukus pradėjo pastato kapitalinį remontą-rekonstrukciją. Po jo mirties 1936 m. pastate įkurtas Maironio muziejus, nuo 1955 m. reorganizuotas į Kauno literatūros muziejų. Pastato dalyje buvo keletas butų. Paskutinė pastato rekonstrukcija vyko 1973–1976 m., po jos visą pastatą užėmė Maironio lietuvių literatūros muziejus (UK 1C2P).

2011 m. buvo tęsiama pastato restauracija-rekonstrukcija, pradėta 2010 m. (žr. *ATL 2010 metais*, Vilnius, 2011, p. 332–335). Balandžio–birželio mėnesiais buvo atkasti pastato V sienos pamatai, atliekama jų hidroizoliacija, tęsiamas muziejaus Š sienos pamatų tvarkymas. Tyrinėjimų metu užfiksuota 51 m ilgio kultūrinių sluoksnių pjūvių. Po ŠR kampe esančiomis 2 patalpomis buvo kasamas rūsys. Tyrinėjimų plotas siekė 56 m^2.

Kultūriniai sluoksniai Maironio muziejaus išorėje išlikę fragmentiškai. Įžemis – rusvas oksiduotas priesmėlis – pasiektas 90 cm gylyje ir rastas tik arčiau P rizalito. Virš jo buvo supiltiniai maišytos žemės sluoksniai, kuriuose rasti fragmentai plokštinių koklių, puoštų „kesono" ir tęstiniu – augaliniu ornamentu, koklis – karūnėlė (1 pav.), tradicinės ir žiestos glazūruotos keramikos puodų pakraš-